

SAVONIA

Pienyrityksen sukupolvenvaihdos

Tapaus Muovi Team Oy

Tuomas Paunonen

Opinnäytetyö

_____. _____. _____

Ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tuomas Paunonen	
Työn nimi Pienyrityksen sukupolvenvaihdos: Tapaus Muovi Team Oy	
Päiväys 23.9.2013	Sivumäärä/Liitteet 40
Ohjaaja(t) Liisa Kuopusjärvi	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Muovi Team S & H Kontinen Oy	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Suurten ikäluokkien ikääntyessä ja jäädessä eläkkeelle ovat useat yritykset uusien omistajien tarpeessa. Lähitulevaisuudessa Suomessa tapahtuu useita sukupolvenvaihdoksia pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Nämä vaihdokset ovat välttämättömiä yhteiskunnan kannalta, koska PK-yritysten työllistävä vaikutus kasvaa koko ajan. Opinnäytetyössä tavoitteena oli tutkia teorian pohjalta erilaisia vaihtoehtoja, kuinka sukupolvenvaihdos voidaan osakeyhtiössä toteuttaa ja millaista verosuunnittelua sen tukena voidaan käyttää. Tavoitteena oli tuottaa toimeksiantajayrityksen nykyiselle johdolle tiivis raportti tukemaan päätöksentekoa sen sukupolvenvaihdoksessa.</p> <p>Kohdeyritys on pieni alle viiden henkilön perheyritys. Viitekehyksenä on käytetty aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja kirjallisuutta. Raportissa on otettu huomioon sekä jatkajan että luopujan näkökulmat ja pyritty selvittämään, millaisia vaikutuksia eri vaihtoehtojilla on kullekin osapuolelle. Työssä ei ollut tarkoituksena etsiä vain toisen kannalta parasta mahdollista ratkaisua, vaan antaa useita mahdollisia menettelytapoja ratkaisun perustaksi.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksina saatiin useita eri vaihtoehtoja, joilla kohdeyrityksessä voidaan sukupolvenvaihdos toteuttaa. Tuloksena ei ollut vain yhtä ratkaisua, koska sukupolvenvaihdos on prosessi, joka vaikuttaa eri tavalla luopujaan sekä jatkajaan. Sukupolvenvaihdosprosessi on tärkeää aloittaa riittävän ajoissa, jotta jatkaja saa mahdollisimman hyvät valmiudet yrityksen jatkamiseen ja sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa tehokkaasti. Tämän opinnäytetyön avulla saatiin käytyä todennäköisimmät vaihtoehdot lävitse ja tuottaa ne yrityksen omistajien tietoon. Tulokset ovat luotettavia niin kauan kuin Suomen lainsäädäntö pysyy muuttumattomana käytettyjen lakien osalta. Mielestäni onnistuin löytämään riittävän kattavasti sukupolvenvaihdosta koskevat lähteet ja tuottamaan tiiviin raportin osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksesta.</p>	
Avainsanat sukupolvenvaihdos, verosuunnittelu, luopuja, jatkaja, perheyritys, osakeyhtiö	

Field of Study Social Sciences, Business and Administration			
Degree Programme Degree Programme in Business Management and Entrepreneurship			
Author(s) Tuomas Paunonen			
Title of Thesis Generational change in a small business: Case Muovi Team Ltd.			
Date	23.9.2013	Pages/Appendices	40
Supervisor(s) Liisa Kuopusjärvi			
Client Organisation /Partners Muovi Team S & H Kontinen Oy			
<p>Abstract</p> <p>These days the baby boom generation is getting older and retires, and many companies are in need of new owners. Consequently, in the near future a number of generational changes will take place in small and medium sized enterprises. These changes are necessary for society because the impact of small and medium sized enterprises on employment is increasing all the time. The objective of this thesis project was to study the theory of different options how generational change can be implemented and what kind of tax planning can be used to support that. The primary aim was to produce a compact report to the company's present management to help in their upcoming generational change.</p> <p>The target company is a small family company with a staff of less than 5 people. The frame of reference is based on legislation and literature. In this report it has been taken into account both the transferor's and transferee's perspectives, and an attempt was made to clarify the impact of different options for each party. This study was not designed to look for only one possible solution, but to investigate a few options for the basis of the final decision.</p> <p>The outcomes of the study were a number of different options for the target company to make generational change. The result was not just a single solution, because generational change is a process that affects the transferor and transferee differently. The generational change process is important to start early enough so that the transferee may have enough time to learn from the transferor how to run the business and both parties can make tax planning. The aim of this study was to find out the most common options for generational change and introduce them to the owners of the company. The results are reliable as long as the legislation that was used in this thesis remains unchanged. In my opinion I managed to find comprehensive sources and produce a compact report of generational change in a limited company.</p>			
<p>Keywords generational change, tax planning, transferor, transferee, family business, limited company</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	7
1.1	Tutkimuksen tavoitteet.....	7
1.2	Työn sisältö.....	7
2	YRITYSESITTELY	9
2.1	Toimiala.....	9
2.2	Yritystiedot	9
2.3	Historia.....	10
3	SUKUPOLVENVAIHDOS.....	11
3.1	Sukupolvenvaihdostapa.....	11
3.2	Rahoittaminen.....	12
3.3	Verosuunnittelu	12
4	YRITYKSEN ARVON MÄÄRITTÄMINEN	14
4.1	Substanssiarvo	14
4.2	Tuottoarvo.....	16
4.3	Verottajan arvo	17
5	OSAKEYHTIÖN SUKUPOLVENVAIHDOSTAVAT	19
5.1	Kauppa käypään hintaan	19
5.1.1	Osakekauppa.....	19
5.1.2	Substanssikauppa	20
5.1.3	Suunnattu osakeanti.....	21
5.1.4	Omien osakkeiden hankinta	22
5.2	Lahjanluonteinen kauppa	22
5.3	Lahja ja ennakoperintö.....	23
5.4	Lakimääräinen periminen ja testamentti	24
5.4.1	Lakimääräinen periminen.....	25
5.4.2	Testamentti	25
6	VEROTUS.....	27
6.1	Yrityksen veroseuraamukset.....	27
6.1.1	Tulovero.....	27
6.1.2	Tappioiden ja yhtiöveron vähennysten menetys.....	28
6.1.3	Varainsiirtovero.....	28
6.1.4	Arvonlisäverotus	29
6.2	Luopujan verorasitteet	29
6.2.1	Luovutusvoiton verotus.....	29
6.2.2	Verovapaa osakkeiden luovutus sukupolvenvaihdoksessa	30

6.3	Jatkajan verorasitteet	31
6.3.1	Tulovero	31
6.3.2	Lahja- ja perintövero	32
6.3.3	Varainsiirtovero	33
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7.1	Sukupolvenvaihdon ensimmäinen vaihe.....	34
7.2	Sukupolvenvaihdon toinen vaihe.....	35
7.3	Sukupolvenvaihdon kolmas vaihe.....	37
8	Pohdinta.....	38
	LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Sain idean opinnäytetyöhön kesätyöpaikastani. Olen ollut kyseisessä yrityksessä useana vuonna töissä ja sukupolvenvaihdos on ajankohtaista tällä hetkellä. Yrityksessä on pyritty selvittämään joitain asiaan liittyviä peruskysymyksiä, mutta minulle ehdotettiin, että kokoaisin koko prosessista opinnäytetyön. Aiheesta on tehty lukuisia opinnäytetöitä jo aiemmin, mutta halusin itse perehtyä asiaan ja rakentaa sukupolvenvaihdoksesta tietopaketin yrityksen nykyisille omistajille.

Sukupolvenvaihdos on hankala aihe monessakin mielessä. Siinä tulee turvata väistyvän omistajan tulevaisuus, mutta huomioida myös jatkavan yrittäjän toimeentulo. Rahoituksen järjestäminen ja se kuinka paljon vierasta pääomaa tarvitaan riippuu siitä, millä tavalla sukupolvenvaihdos halutaan suorittaa. Se on tasapainoilua ja kompromissien tekemistä sen suhteen, kuinka paljon raha vaihtaa omistajaa.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Työni tavoitteena on tuoda selvyttä sukupolvenvaihdokseen liittyvistä verotuskäytännöistä sekä erilaisista vaihtoehtoista ja mahdollisuuksista, joilla yrityksen omistajuus voidaan vaihtaa, ja kuinka ne vaikuttavat verotukseen. Työn tuloksilla uskon olevan suurta apua sekä itselle tulevaisuudessa mahdollisesti yrittäjänä että Muovi Teamin nykyisille omistajille. Tutkimuksen tavoitteena on kirjoittaa opinnäytetyö aiheesta ja valmistua vuoden 2013 aikana.

Tutkintakysymyksiä ovat:

- Mitkä ovat sukupolvenvaihdoksen tavat?
- Kuinka yrityksen arvo määritellään?
- Kuinka luopujaa, yritystä sekä jatkajaa verotetaan?
- Millaisia huojennuksia verotukseen on mahdollista saada?

1.2 Työn sisältö

Työ rajataan koskemaan vain osakeyhtiössä tapahtuvaa sukupolvenvaihdosta, joten työstä jätetään pois muita yritysmuotoja koskevat aiheet ja selvitykset. Työssä ei ole

tarkoitus laskea edullisinta mahdollista vaihdostapaa vaan selvittää mahdollisuuksia ja antaa kokonaiskuva prosessista.

Tutkimus toteutetaan kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä käytetään tapauskohtaista lähestymistapaa eli niin sanottua case-tutkimusta. Se on menetelmä, jossa voidaan ottaa kyseinen yritys ja sen omistajapohja huomioon sekä kohdentamaan tutkimustuloksia niitä kohtaan. Viitekehyksenä on käytetty aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja kirjallisuutta.

Opinnäytetyö rakentuu teoriaosuudesta ja työn yhteenvedosta, joista tässä työssä teoriaosuudella on suurempi paino. Siinä selvitetään, mistä tekijöistä kokonainen sukupolvenvaihdosprosessi koostuu. Sukupolvenvaihdoksen pääkohdat ovat yrityksen arvonmääritys, millaisia keinoja on suorittaa sukupolvenvaihdos ja kuinka verottaja kohtelee vanhoja sekä uusia omistajia.

Työn yhteenvedossa on tarkoitus pohtia työssä esiin nousseita kysymyksiä ja kommentoida vaihdostapoja sekä luopujan että jatkajan näkökulmasta. Lopuksi käsittelemme sukupolvenvaihdoksen vaiheita ja arvioin omaa työtäni.

2 YRITYSESITTELY

Muovi Team S & H Kontinen sijaitsee Savonlinnan Pajatien teollisuusalueella. Yritys on perustettu vuonna 1986 ja sen päätoimialana on teknisten muovien koneistus. Yritys valmistaa alihankintana paperi-, sellu-, ja puumassateollisuuden koneiden ja laitteiden osia.

2.1 Toimiala

Toimialaluokitusta käytetään määrittelemään jonkin yrityksen tai muun organisaation tai yksittäisten toimipaikkojen toiminta niissä harjoitetun taloudellisen toiminnan perusteella. Määrittelyt perustuvat toiminnalle tyypillisiin tuotantopanoksiin, valmistusprosesseihin sekä tuotettuihin tavaroihin ja palveluihin. (Tilastokeskus, 2008).

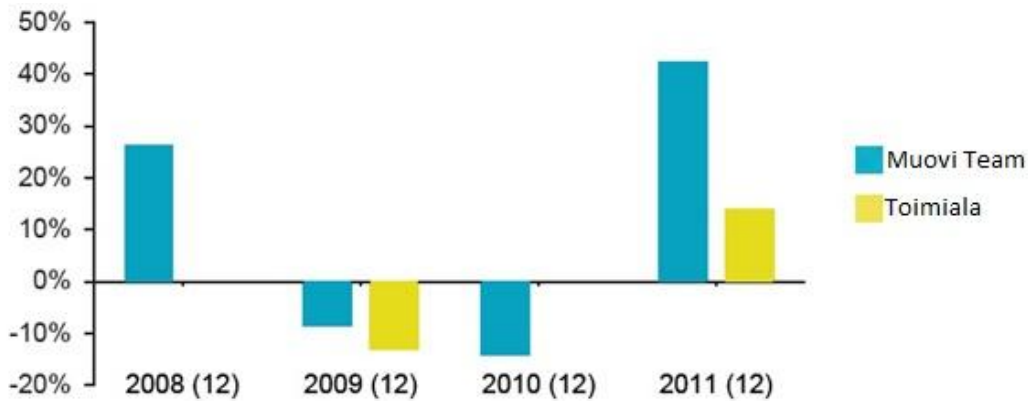
Muovi Team Oy on määritellyt omaksi toimialaluokitukseensa 22290 Muiden muovituotteiden valmistus. Yhtiön toimiala on teollisuuden sekä yksityisen kulutuksen muovityöt. Yhtiö voi myös omistaa ja käydä kauppaa kiinteistöillä, arvopapereilla ja yhtiöosuuksilla. Samaan toimialaluokitukseen kuuluvia yrityksiä oli vuonna 2011 Suomessa 333 kpl ja näistä samaan kokoluokkaan kuuluvia eli alle 5 henkilöä työllistäviä oli 209 kpl. (Toimiala Online, 2011).

2.2 Yritystiedot

Muovi Team S & H Kontinen Oy työllistää toimitusjohtajan lisäksi kolme henkilöä, jotka vastaavat osien valmistuksesta. Yrityksen suurimmat asiakkaat ovat Andritz Oy, Savonlinna Works Oy ja Aquaflo Oy. Muovi Team Oy on erikoistunut nopeisiin toimituksiin ja pieniin valmistuseriin. Käytössä on vain manuaalityöstökoneita ja ne asettavat haasteita valmistuserien kokoluokille. Vastapainona ne tuovat myös etua verrattuna kilpailijoihin, jotka eivät pysty tekemään kannattavasti muutaman kappaleen erää.

Liikevaihto on vaihdellut voimakkaasti viime vuosina. Tämä johtuu teollisuuden suhdanteista, jotka vaikuttavat viiveellä Muovi Teamin toimintaan. Liikevaihtoa kertyi vuonna 2011 hieman yli 800 000 euroa (Tilinpäätös, 2011.)

Liikevaihdon eli myynnin kasvu antaa hyvän kuvan yrityksen kasvutahdista. Kasvava liikevaihto luo tarpeita tuotantokapasiteetin, sijoitusten ja henkilökunnan määrän kasvattamiseen, jotta yritys voi kasvaa entisestään. Kuten kuvassa 1 Liikevaihdon muutos näkyy, liikevaihto on vaihdellut samansuuntaisesti kuin toimialalla yleisesti.

Kuva 1. Liikevaihdon muutos (Tilinpäätös, 2011.)

2.3 Historia

Yritystoiminta sai alkunsa vuonna 1986. Tuolloin Savonlinnassa toiminut Enso Gutzeit, nykyinen Andritz, lopetti puutyöosastonsa ja ammatiltaan mallipuu-seppänä toiminut Sulo Kontinen perusti oman yrityksen. Tämän mahdollisti Enso Gutzeitin kanssa solmittu alihankintasopimus, joka takasi aloittavalle yrittäjälle töitä. (Itä-Savo, 1989).

Toiminta alkoi nimellä Mallipuu-seppä-liike Sulo H. Kontinen ky. Perustajan poika liittyi toimintaan vuonna 1991 ja nimi vaihtui Muovi Team S & H Kontinen ky:ksi. Vuonna 1994 yhtiömuoto muutettiin osakeyhtiöksi ja nimi vaihtui nykyiseen Muovi Team S & H Kontinen Oy. Nykyinen toimitusjohtaja Senja Kontinen on perustajan tytär ja hän tuli mukaan yritystoimintaan vuonna 2000. (Patentti- ja rekisterihallitus, 2003.)

3 SUKUPOLVENVAIHDOS

Sukupolvenvaihdos -käsitteellä kuvataan yleensä tilannetta, jossa yritystoiminta siirretään samaan perhepiiriin kuuluvalla henkilölle tai henkilölle siinä tarkoituksessa, että hän jatkaa yritystoimintaa. Perhepiirissä suoritettava yritystoiminnan siirtäminen voidaan usein toimittaa siten, että siirtoon voidaan soveltaa verolainsäädännön huojennuksia ja täten saavuttaa taloudellista hyötyä niin jatkajan kuin luopujan näkökulmasta. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 13).

Laajemmassa merkityksessä sukupolvenvaihdos käsitteellä voidaan tarkoittaa tilannetta, jossa luopuja myy yritystoiminnan ulkopuoliselle ostajalla normaalina yrityskauppana. Myös tällaisiin tilanteisiin voidaan soveltaa verotuksellisia huojennuksia mutta ei siinä määrin kuin perhepiirissä tapahtuvassa kaupassa. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 13).

Sukupolvenvaihdoksen tavoitteena on yritystoiminnan jatkuminen ja yrityksen tuottamien työpaikkojen turvaaminen. Jos yhteiskunta ei tukisi yrityksen sukupolvenvaihdoksia, olisi vaarana, että yritykset ajettaisiin alas perustajan eläkeiän lähestyessä ja työttömyys lisääntyisi. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 14).

Sukupolvenvaihdosta toteutettaessa muodostuu kustannuksia yritystoiminnasta luopujalle ja jatkajalle sekä yritykselle. Tällaisia ovat muun muassa vaihdoksen järjestelystä ja suunnittelusta aiheutuvat kustannukset, verokustannukset sekä erityisesti jatkajalle aiheutuvat rahoituskustannukset. Hyvin suunnitellun sukupolvenvaihdoksen aiheuttamat kustannukset voidaan säästää moninkertaisesti vero- ja rahoituskustannuksissa. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 14).

3.1 Sukupolvenvaihdostapa

Aina ei voida ajatella vain rahallista hyötyä. Esimerkiksi tapauksessa, jossa luopuja siirtää yritystoiminnan yhdelle lapselle perintönä, on tärkeää ottaa huomioon kuinka kyseinen luovutus kompensoidaan muille perillisille. Perillisten yhdenvertainen kohtelu voi vaatia verokustannusten osittaista sivuuttamista tai kokonaisrahoituksen arvioimista muut asiat huomioiden. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 18).

Usein kokonaisverotuksen kannalta kaikille edullisin sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapa on yrityksen luovuttaminen perintönä jatkajalle. Tällaisessa

tilanteessa on huomioitava hyvissä ajoin liiketoiminnan jatkuminen yrityksen kannalta optimaalisesti. Mahdollisiin äkillisiin tapahtumiin on pystyttävä reagoimaan niiden vaatimalla tavalla. Kuten myöhemmin raportissa käy ilmi niin vaihdokseen tarvittavan rahoituksen määrä riippuu huomattavasti vaihdostavasta. Mikäli sukupolvenvaihdos toteutetaan kauppana, luovutuksensaajan on hankittava koko rahoitus. Jos perhepiirissä tapahtuva vaihdos toteutetaan kauppana niin verosäästöt pienenevät huomattavasti, koska maksettu kauppahinta siirtyy myöhemmin perintönä takaisin liiketoiminnan jatkajalle ja tästä seuraa perintöveroa maksettavaksi. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 18).

3.2 Rahoittaminen

Sukupolvenvaihdoksen suorittamiseen rahoittaminen liittyy hyvin keskeisesti. Lähtökohtaisesti on kyse siitä, kuinka yritystoiminnan jatkaja rahoittaa kohteen hankinnan. Kauppahinnan lisäksi luovutuksensaaja voi olla velvollinen suorittamaan varainsiirtoveron. Toinen osapuoli joutuu suorittamaan luovutusvoitosta veroa, mikäli luovutusta ei pidetä verovapaana. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 16).

Verotuksessa saavutettavat kokonaissäästöt voidaan ulottaa koskettamaan luopujaa ja luovutuksensaajaa. Tällaiseen tulokseen päästään kohteen oikeanlaisella hinnoittelulla. Perhepiirissä tapahtuvan omistajanvaihdoksen yhteydessä on kiinnitettävä erityistä tarkkuutta siihen, kuinka vaihdos suoritetaan. Erityisesti vanhempien ja lasten välisessä tapauksessa kokonaisverorasitusta arvioitaessa huomioon tulee ottaa verokustannukset myöhemmin tapahtuvan perimyksen verotuksen kanssa. Mikäli sukupolvenvaihdos toteutettaisiin kauppana niin myöhemmin tämä kauppahinta siirtyy perillisille, mikäli sitä ei kyetä kuluttamaan ennen kuolemaa. Tästä koko summasta perillinen on velvollinen maksamaan perintöveron ja tällöin sukupolvenvaihdoksen suomia huojennuksia ei kyetä täysin hyödyntämään. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 16).

3.3 Verosuunnittelu

Sukupolvenvaihdoksessa on kyse omistussuhteiden muutoksesta. Suomen lainsäädännön lähtökohtana on, että omaisuuden luovutukset on säädetty veronalaisiksi. Veronalaisuuteen on kuitenkin säädetty erilaisia poikkeuksia ja sukupolvenvaihdokseen liittyvät huojennukset lukeutuvat näihin poikkeuksiin. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa myös ilman tuloverolain tai perintö- ja lahjaverolain suomia huojennuksia. Tällöin kyseessä on normaali omaisuuden

luovutus kauppana, perintönä tai lahjana. Verolainsäädännön suomat huojennukset voidaan myös menettää, mikäli toimitaan huolimattomasti tai ei noudateta määräaikoja. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 14).

Verotuksen minimoimisen suunnittelemisen riippuu siitä kenen verotusta pyritään keventämään. Perhepiirissä tapahtuvan sukupolvenvaihdon veroseuraamuksia pyritään keventämään niin jatkajan kuin luopujankin näkökulmasta. Näiden molempien verotuksen keventämistä edesauttaa tuloverolain ja perintö- ja lahjaverolain mahdollistamat huojennukset molempien osalta. Myös kohdeyhteyden osalta on olemassa huojennusmääräyksiä liittyen sukupolvenvaihdostilanteisiin. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 15).

Verorasituksen kohdistuminen riippuu siitä, millä tavalla kohdeyhteyden omistus siirtyy jatkajalle. Vastikkeettomassa luovutuksessa, eli lahjan ja perinnön osalta, rasitus kohdistuu luovutuksensaajaan. Vastikkeellisessa luovutuksessa eli kaupassa, verorasitus kohdistuu pääsääntöisesti luopujaan, mutta varainsiirtoveron osalta myös luovutuksensaajaan. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 15).

4 YRITYKSEN ARVON MÄÄRITTÄMINEN

4.1 Substanssiarvo

Yrityksen substanssiarvo on yrityksen varojen ja velkojen erotus. Substanssiarvo on tuotantotekijöiden kokonaisarvo, josta on vähennetty velat. Tämä on yleensä suhteellisen turvallinen alhaisin hinta, joka yrityksestä kannattaa maksaa. Tarvittavat tiedot löytyvät usein taseesta, mutta siitä löytyvät omaisuuserien arvot ovat verotuksellisia arvoja, jotka kuvaavat vain verottajan näkemystä. Tästä johtuen ne joudutaan usein oikaisemaan, jos halutaan saavuttaa todenperäinen substanssiarvo. (Suomen Yrittäjät, 2010; Vilkkumaa M, 2010, 118).

Substanssiarvoa määriteltäessä on tärkeää saavuttaa mahdollisimman todenmukainen arvio yrityksen varoista, veloista ja vastuista. Keskeiset kohdat, jotka usein tulevat esiin kyseistä arvoa määriteltäessä ovat maa-alueet ja tontit, rakennukset ja tiloihin liittyvät osakkeet, koneet, kalusto, laitteet ja tietojärjestelmät, osakkeet ja rahoitusarvopaperit, saamiset, vaihto-omaisuus, pitkä- ja lyhytaikaiset velat, vastuut ja sopimukset. (Vilkkumaa M, 2010, 119).

Maa-alueiden ja tonttien arvosta on hyvä pyytää ulkopuolisen asiantuntijan hinta-arvio. Erityisesti jäljellä oleva rakennusoikeus tai mahdollisuus käyttötarkoituksen muutokseen voivat vaikuttaa käypään arvoon. Rakennuksiin ja tiloihin liittyvien osakkeiden osalta on myös tärkeää selvittää tuo käypä arvo, jos on mahdollisuus käyttötarkoituksen muutokseen. (Vilkkumaa M, 2010, 119).

Koneiden ja kaluston arvoa määriteltäessä erityisen tärkeää on tehdä toiminta-arvio kyseisistä laitteista. Tällaisen arvion tulee sisältää tiedot siitä, kuinka pitkän ajan tuotantoväline on vielä järkevällä ja taloudellisella tavalla käytettävissä. Selvitys tulisi myös tehdä siitä, onko markkinoilla mahdollisesti toimivampaa ja kustannustehokkaampaa laitetta saatavilla. Mitä tärkeämmästä tuotantovälineestä on kyse, sitä tarkempi selvitys kyseisestä laitteesta tulisi tehdä. (Vilkkumaa M, 2010, 120).

Osakkeiden kohdalla tulee tarkastella sitä, liittyvätkö ne millään tavalla kokonaisuuteen vai ovatko ne vain sijoitusomaisuutta. Näiden arvon määrittäminen on suhteellisen helppoa, koska niille on omat toimivat markkinansa, joilta saadaan ajankohtaista tietoa käyvästä myyntihinnasta. (Vilkkumaa M, 2010, 120).

Myyntisaamiset, lainasaamiset ja siirtosaamiset tulee tarkastella kukin yksitellen. Tärkeää on kiinnittää huomiota saamisten oikeellisuuteen ja mahdollisiin korkoihin sekä luottotappioihin. Erityisesti maksamattomuusriski tulee huomioda ja sen täytyy näkyä hinta-arviossa. (Vilkkumaa M, 2010, 120).

Vaihto-omaisuuden arvo otetaan usein mukaan suorana tilinpäätöstietojen mukaisina mutta vain, mikäli niiden käytettävyys ja myytävyys ovat ajan tasalla. Ongelmia voi tulla, mikäli yritys on toiminut pitkään ilman kunnollista tietojärjestelmää. Tällöin varaston hinnat eivät ole oikealla tasolla. Jos yrityksellä on suuri varasto, jossa on paljon jo vanhaksi mennyttä materiaalia, jota ei voida enää tehokkaasti hyödyntää, niin tällöin yrityskauppaan voidaan sisällyttää vain ostajan haluama materiaali ja vanhat varastot jäävät entiselle omistajalle. (Vilkkumaa M, 2010, 121).

Pitkäaikaisissa veloissa arvo otetaan mukaan sellaisena kuin se tilinpäätöstiedoissa on mutta on hyvä selvittää mahdollisuudet muutoksiin takaisinmaksuajassa, korkomuutoksissa tai yksipuolisessa irtisanomisessa. Lyhytaikaisissa veloissa huomionarvoista on niiden oikeellisuus ja todellinen määrä. (Vilkkumaa M, 2010, 121).

Substanssiarvoa määriteltäessä on tärkeää myös selvittää mahdolliset muut velat ja vastuut. Merkittäviä tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi annetut sitoumukset, pantit, takaukset, oikeudelliset vastuut tai oikeusriidat, viranomaisriidat tai oikeusmenettelyt. Näiden vaikutus yrityksen tulokseen ja varallisuuteen tulee arvioida sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. (Vilkkumaa M, 2010, 121).

Yrityksen arvoa määriteltäessä on myös tärkeää huomioida erilaisten sopimusten vaikutukset. Usein sopimuksista seuraa yritykselle mahdollisuuksia tai haittoja ja merkittävät sopimukset tuovat usein molempia. Tällaiset sopimukset voivat koskea muun muassa asiakkaita, toimittajia, alihankkijoita, työntekijöitä, patentteja, yhteistyökumppaneita, vuokranantajia, verkostokumppaneita, kilpailijoita tai ammattiyhdistyksiä. Koska usein sopimus koskee useampaa osapuolta kuin vain yritystä itseään, niin erityisen tärkeää on selvittää sen mahdolliset vaikutukset omistajuuden vaihtuessa. (Vilkkumaa M, 2010, 121).

4.2 Tuottoarvo

Yksinkertaisimmillaan tuottoarvo perustuu yrityksen tulevaisuudessa tuottamaan tulokseen. Tuottoarvo muodostaa perustan maksettavalle hinnalle ja se kertoo sen, kuinka paljon yrityksen uusi omistaja voi tietyn odotusajan aikana ottaa yrityksestä ulos. Menneen ajan perusteella arvioitu yrityksen hinta ei kerro muuta kuin jo saavutetuista tuloksista. Tuottoarvo antaa kuvan tulevasta eikä se perustu mihinkään menneeseen tapahtumaan ja tämän takia se antaa hyvän pohjan yrityksen arvolle. (Vilkkumaa M, 2010, 122).

Tuottoarvoa määriteltäessä arvioijan tulee käyttää kaikkea mahdollista saatavilla olevaa dataa avukseen. Vanhoja tilinpäätöstietoja käytetään hyödyksi, mutta niiden perusteella saadaan vain suuntaa antava kuva kehityksestä. Tuottoarvoa laskettaessa on erityisen tärkeää keskittyä yrityksen strategiaan ja pyrkiä arvioimaan sitä, kuinka suuri tulee olemaan sellainen tulosvirta tai kassavirta, jota käytetään arvonmäärittelyn pohjana. (Vilkkumaa M, 2010, 122).

Tärkeä osa tuottoarvoa laskettaessa on se, millaisen tuottovaatimuksen määrittäjä asettaa. Tässä on hyvä arvioida jotain toista sijoituskohdetta ja verrata tuottovaatimusta siihen. Esimerkiksi jos pörssiosakkeet ovat pitkällä aikavälillä tuottaneet 12 prosentin tuoton sijoitukselle, niin se muodostaa pohjan tuottovaatimukselle. Tähän on hyvä lisäksi laskea vielä riskilisä. Tämä riippuu yrityksen toimialasta; jos se toimii alalla, jolla riskipitoisuus on pörssisijoitusta alhaisempi niin tällöin tuottovaatimusta voidaan alentaa. (Vilkkumaa M, 2010, 123).

Tulevien vuosien tulosten perusteella arvioitavaa tuottoarvoa varten määrittäjän täytyy ennakoita, millaista tulosta yritys tuottaa järkevällä ajanjaksolla, esimerkiksi seuraavan viiden tai 10 vuoden aikana. Tuloksen ennakkointia tehtäessä käytössä tulisi olla mahdollisimman paljon tietoa yrityksen toiminnasta, sen asiakkaista ja strategiasta mahdollisissa erityissopimuksissa. Pienessä yrityksessä vaikuttaa huomattavan paljon jo se, kuinka paljon yrittäjä on nostanut palkkaa. Kun tuloskehitys on ennakoitu ja tuottovaatimus asetettu, voidaan yritykselle määritellä tuottoarvo suhteellisen yksinkertaisin menetelmin. (Vilkkumaa M, 2010, 123).

4.3 Verottajan arvo

Perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 9.1 §:n mukaan omaisuus arvostetaan siihen käypään arvoon, mikä omaisuudella oli verovelvollisuuden alkaessa. Käyvällä arvolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Arvon määrittäminen perintö- ja lahjaverolaissa poikkeaa arvostamislain (laki varojen arvostamisesta verotuksessa, ArVL) mukaisista menettelyistä. Siinä missä arvostamislain mukaista menettelyä käytetään vuosittain, niin perintö- ja lahjaveron tapa on yksilöllinen ja kertaluontoinen. Tästä johtuen näiden lakien mukaan tapahtuvat arvonmääritykset poikkeavat usein toisistaan. (Verohallinto 2011a).

Osakeyhtiön osakkeen käypä arvo määritellään ensisijaisesti vertailuluovutuksissa käytettyjen kauppahintojen perusteella. Tämä vaatii, että kyseinen luovutus on tapahtunut verovelvollisuuden syntyhetkeä lähellä ja kyseessä on kahden toisistaan riippumattoman tahon kauppa vapaassa markkinatilanteessa. Mikäli vertailukelpoista luovutushintaa ei ole olemassa, perustuu yrityksen käyvän arvon määrittäminen tuottoarvon ja substanssiarvon mukaiseen laskelmaan. (Verohallinto 2011a).

Verotusratkaisujen perusteena olevilta tiedoilta vaaditaan todennettavuutta ja tästä johtuen verotuksessa yrityksen tuottoarvo joudutaan yleensä laskemaan historiatietojen perusteella. Laskennassa käytetään yleensä kolmen viimeisimmän tilikauden todennettuja tuloksia. Nämä tulokset oikaistaan poistamalla niistä satunnaiset erät, joita ovat esimerkiksi lahjoitukset, konserniavustukset sekä käyttöomaisuuden luovutusvoitot ja tappiot. Myös tilinpäätössiirtojen osalta tulokset oikaistaan. Mikäli yrittäjä ei ole maksanut itselleen palkkaa, niin tällöin palkkakustannuksiksi lasketaan vastaavan työpanoksen ja ammattitaidon omaavan henkilön vastaavasta työstä ansaitsema palkka. (Verohallinto 2011a).

Yhteenlasketuista tuloksista lasketaan keskiarvo, joka pääomitetaan 15 prosentin korkokannalla. Perustellusta syystä korkokantana voidaan käyttää alhaisempaa tai korkeampaa lukua riippuen onko yrityksen toiminnassa havaittavissa matalaa vai korkeaa riskiä. (Verohallinto 2011a).

Yrityksen käypä arvo määritellään tuottoarvon ja substanssiarvon perusteella yleensä seuraavasti: (Verohallinto 2011a).

- jos tuottoarvo on suurempi kuin yrityksen substanssiarvo, käypä arvo on näiden kahden keskiarvon määrä

- jos substanssiarvo on suurempi tai yhtä suuri kuin tuottoarvo, yrityksen käypä arvo on sama kuin substanssiarvo.

Arvonmäärittämisessä on kuitenkin aina otettava huomioon arvioitavan yrityksen toiminta ja tilanne. Esimerkiksi tapauksissa, joissa yritys on tehnyt suurta tulosta mutta kaikki varat on nostettu pois, tuottoarvolla on suurempi paino käyvän arvonmäärittämisessä. Vastaava tilanne on myös yrityksissä, joissa koko toiminta perustuu muuhun kuin taseessa näkyvään toimintaan, eli ideayrityksissä. Tällaisten yritysten toiminta voi perustua aineettomiin oikeuksiin, asiakasverkostoon, markkinaosuuteen tai palveluihin. (Verohallinto 2011a).

Vastaavasti substanssiarvolla on suurempi merkitys silloin, kun yrityksen tuottama tulos perustuu merkittävältä osin toiminnasta pois jäävän henkilön panokseen. Tilanteissa, joissa yritystoimintaa ei ole tarkoitus jatkaa niin yrityksen arvo määritellään pelkästään substanssiarvon mukaan riippumatta yritysmuodosta. (Verohallinto 2011a).

Osakeyhtiön yhden osakkeen käypä arvo saadaan, kun edellä laskettu käypä arvo jaetaan verovelvollisuuden syntyhetkellä ulkona olevien osakkeiden määrällä. Lähtökohtaisesti ei ole merkitystä, kuuluuko osake enemmistö -tai vähemmistöosakkeisiin tai onko sillä muuta vastaavaa erityispiirrettä. Mutta mikäli tällaisella ominaisuudella on vaikutusta osakkeen käyvän arvon muodostumiseen, voidaan tekijä perustellusta syystä ottaa huomioon. (Verohallinto 2011a).

5 OSAKEYHTIÖN SUKUPOLVENVAIHDOSTAVAT

Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos voidaan suorittaa pääsääntöisesti kolmella eri tavalla. Osapuolet voivat suorittaa normaalin osakekaupan keskenään, yritys voidaan lahjoittaa eteenpäin tai liiketoiminta voi siirtyä myös perintönä. Se kuinka sukupolvenvaihdos suoritetaan, riippuu millaisia verohuojennuksia halutaan saavuttaa ja millaista rahoitusta on jatkajan mahdollista hankkia.

5.1 Kauppa käypään hintaan

Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa täysin vastikkeellisena yrityskauppana. Tällöin kyseessä on usein kahden osapuolen välinen kauppa, joilla ei ole minkäänlaista perhesuhdetta keskenään. Lähisuvun kesken tapahtuvassa sukupolvenvaihdoksessa luopujalla on usein tahtoa myydä markkinahintaa alhaisemmalla hinnalla ja suorittaa vaihdos lahjoituksen ja vastikkeellisen kaupan yhdistelmänä. Tämä johtuu siitä että vastikkeellisesta yrityskaupasta ei ole sukupolvenvaihdostapauksessa erityisiä säädöksiä verolainsäädännössä, perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 18.3 ja 55.5 §:n säännöksiä lukuun ottamatta. Tällöin sovelletaan yleisiä elinkeinoverolain, tuloverolain, varainsiirtoverolain ja arvonlisäverolain säännöksiä. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 25).

5.1.1 Osakekauppa

Osakeyhtiössä kukin osakkeenomistaja voi luovuttaa omistamansa osakkeet eteenpäin haluamalleen ostajalle haluamillaan kaupan ehdoilla. Tähän kauppaan ei tarvitse kysyä lupaa muilta osakkeenomistajilta tai yhtiöltä. Tätä kutsutaan osakkeiden vaihdannan vapaudeksi, mutta myyjän täytyy selvittää, onko tätä oikeutta mahdollisesti rajoitettu erillisillä sopimuksilla. Tätä oikeutta voidaan rajoittaa joko yhtiöjärjestyksessä tai omistajien välisellä osakassopimuksella. Tästä johtuen ennen luovutuksia tulee ottaa selvää kohdeyrityksen yhtiöjärjestyksestä ja ottaa huomioon siinä mahdollisesti ilmenevä lunastus- tai suostumuslauseke. Yhtiöjärjestyksessä ilmenevä rajoitus koskee kaikkia osakkeenomistajia sekä kolmansia osapuolia, kun osakassopimus rajoittaa vain sopimuksen osapuolia. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 28).

Lunastuslausekkeessa voidaan yhtiölle tai muille osakkeenomistajille antaa oikeus lunastaa osakkeet itselleen niillä ehdoilla, mitä lausekkeessa on määrätty. Kyseinen

lauseke kattaa kaikki saantotavat, ellei niitä ole erikseen jätetty pois. Yleensä tapana on vapauttaa perintö- ja testamenttisaannot pois. Lunastusoikeuden käyttämisestä seuraa se, että osakkeiden ostajasta ei tule omistajaa vaan hän joutuu luopumaan osakkeista ostajan hyväksi. Esimerkkinä yleisesti käytössä olevasta lunastuslausekkeesta on asunto-osakeyhtiöiden sopimukset. Tällaisissa asunto-osakeyhtiössä, joissa lunastuslauseke on olemassa, talosta jo asunnon omistavalla on oikeus ostaa myyty asunto samoin ehdoin kuin uusi omistaja olisi sen itselleen saanut. Samat säännöt koskevat yritysten osakekantaa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 28).

Yhtiöjärjestyksessä voi olla suostumuslauseke. Tämä oikeuttaa yhtiön hallituksen päättämään, torjuuko se uuden osakkeenomistajan. Torjuminen oikeuttaa omistajan taloudelliseen hyötyyn osakkeenomistajana, kuten osinkojen saamiseen ja etuoikeuden osakeantiin mutta ei anna äänioikeutta hallituksessa tai oikeutta osallistua yhtiökokoukseen. Tällä tavalla yhtiö voi valvoa millaiset henkilöt yrityksessä saavuttavat äänivallan. Suostumuslauseke eroaa lunastuslausekkeesta siten, että se koskee vain kauppana, lahjana tai vaihtona siirtyvää osaketta. Perinnöllä tai testamentilla siirtyviä osakkeita sillä ei voida kontrolloida. (Suomen Yrittäjät 2011; Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 28-29).

5.1.2 Substanssikauppa

Yrityksen omistajanvaihdos voidaan toteuttaa siten, että jatkaja ostaa kohdeyrityksen liiketoiminnan ja siihen sitoutuneen omaisuuden, kuten koneet, varaston, kaluston, voimassa olevat sopimukset ja muun vastaavan liikeomaisuuden. Tällöin kyseessä on substanssi- eli liiketoimintakauppa. Myyjänä on kyseinen yritys, joka voi olla avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö tai osakeyhtiö. Kaupassa voidaan myös rajata ostettava liiketoiminta siten, että vain osa kokonaisuudesta myydään. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 32).

Velat ja muut velvoitteet vaikuttavat luovutettavan yritysvarallisuuden nettoarvoon. Tästä johtuen luovutussopimuksessa on tärkeää yksilöidä sellaiset velat, jotka halutaan siirtää ostajalle, jotta vastuun siirtäminen voidaan myöhemmin luotettavasti todentaa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 39).

Liiketoimintakaupassa tulee harvemmin vastaan yllättäviä velkavastuita, verrattuna omistuskauppaan. Velvoiteoikeudellisen perussäännön mukaan velkavastuun siirtämiseen vaaditaan velkojan suostumus. Tästä johtuen liiketoimintakaupassa

voidaan siirtää ostajan vastuulle vain liiketoiminta ja siihen sitoutunut varallisuus ilman velkojan suostumusta. Ilman velkojan suostumusta tehdyssä velan siirrossa ostaja saa vastattavakseen velan kaupan ehtojen mukaisesti, mutta myyjä ei alkuperäisenä velallisena ainakaan yleensä vapaudu velkavastuusta. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 39).

Substanssikaupan selvitykseen kuuluu myös vanhojen työsuhteiden hoito. Työoikeudellisesti liikkeen luovutuksen yhteydessä (työsopimuslaki 1:10§) vanhat työntekijät tulee siirtää liiketoiminnan saaneeseen työyksikköön vanhoina työntekijöinä, eli voimassa olevin työehdoin. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 39).

Liiketoimintakaupassa kauppahinta jää liiketoiminnan myyvään yritykseen ja sen siirtäminen yksityiseen käyttöön tulee suunnitella erikseen. Tällä summalla voidaan maksaa esimerkiksi yrityksen vanhat velat pois, lopettaa yritys, jakaa varat pois osinkoina tai pitää yritys sijoitusyhtiönä. (Sotka, J, 2011).

5.1.3 Suunnattu osakeanti

Sukupolvenvaihdoksessa suunnatulla osakeannilla voidaan jatkava yrittäjä ajaa sisään asteittain yritysmaailmaan ja näin kasvattaa häntä yritysvastuuseen. Monesti tällä tavalla hankittu omistus myös keventää kustannuksia, koska kerralla ei tarvitse hankkia koko omistusta. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 197).

Osakeanti voidaan suorittaa maksullisena tai maksutta. Maksullisessa annissa osakkeista maksetaan merkintähinta, jolla voidaan halutessa korottaa osakepääomaa tai se voidaan esimerkiksi kirjata sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 198).

Yhtiön vanhoilla osakkeenomistajilla on aina etuoikeus uusiin merkittäviin osakkeisiin samassa suhteessa kuin heillä on vanhoja osakkeita, tästä käytetään termiä merkintäoikeus. Tästä voidaan poiketa, jos siihen on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy ja 2/3 yhtiökokouksessa edustetuista osakkeista kannattaa sitä. Tällöin on kyseessä suunnattu osakeanti. Jos kaikki osakkeenomistajat hyväksyvät järjestelyn, tällöin ei vaadita erityistä syytä. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 198).

5.1.4 Omien osakkeiden hankinta

Rahoituksen hankkiminen on aina haasteellista ja erityisesti se on sitä sukupolvenvaihdostilanteessa. Yrityksestä luopuja voi tulla vastaan sopimalla erilaisista rahoitusmahdollisuuksista mutta silti usein vaaditaan ulkopuolista rahoitusta. Kohdeyrityksessä voi olla runsaasti likvidejä varoja, mutta yrityksen jatkajalla niitä ei ole. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 216).

Laki määrää, että yrityksen ostajan tulee järjestää rahoitus itse eikä se saa käyttää yrityksen myöntämää lainaa missään muodossa osakkeiden hankintaan. Hän ei voi käyttää hyväksi yrityksen varoja vakuuksien tai minkään muun rahoitusvälineen muodossa. Poikkeuksena ovat yhtiön tai sen lähipiiriin kuuluvan yhtiön työntekijät, jotka voivat saada rahoitusapua jakokelpoisten varojen määräämissä rajoissa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 216).

Omia osakkeita hankittaessa yhtiöön liittyy yhtiöoikeudellisten kysymysten lisäksi vero-oikeudellisia kysymyksiä. Verotuksen kannalta ongelmallisin kysymys on peitellyn osingon arviointi. Pääsääntöisesti omien osakkeiden myynti verotetaan samalla tavalla kuin normaalissa kaupankäynnissä eli osakkeenomistaja ostaa ja myy osakkeita. Toisinaan kauppa saatetaan myös katsoa yritykseksi välttää osingosta maksettavaa veroa, ja tällöin sen veroseuraamukset ovat peitellyn osingon mukaiset. Eli osingosta 70 prosenttia on ansiotuloa ja 30 prosenttia verovapaata tuloa. Jotta peitellyltä osingolta verottamisesta voidaan välttyä, tulee omien osakkeiden hankinta voida perustella painavin ja verotuksesta riippumattomien syiden avulla. Tapaukset voivat olla hyvin tulkinnanvaraisia ja tästä johtuen kaikissa tapauksissa on viisasta varautua veroviraston ennakkokannanotolla. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 218).

5.2 Lahjanluonteinen kauppa

Siviilioikeudessa ei ole yksiselitteistä lahjakäsittettä. Yleisesti sen piirteisiin kuuluu, että sen mukana siirtyy varallisuutta lahjanantajalta lahjoituksen kohteelle sen takia lahjoituksen kohteella tulee olla varallisuusarvoa. Tämän lisäksi lahja vähentää lahjoituksen antajan varallisuutta ja lisää saajan varallisuutta. Lahjan määritelmään kuuluu myös se että varallisuus siirtyy henkilöltä toiselle vastiikkeetta, ilman korvausta ja vapaaehtoisella luovutuksella ja verolainsäädännössä lahjankäsitys täsmentyy perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 18.3 §:n säädöksellä. Sen mukaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen erotus katsotaan lahjaksi, mikäli vastike on

enintään 75 prosenttia käyvästä hinnasta. Tätä kutsutaan $\frac{3}{4}$ -säännöksi. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 93-94).

Esimerkki: Äiti myy pojalleen 200 000 euron arvoisen lomaosakkeen 130 000 eurolla. Pojan katsotaan saaneen 70 000 euron suuruisen lahjan, josta poika joutuu maksamaan 3910 euroa lahjaveroa. Jos kauppahinta olisi ollut yli 150 000, eli vähintään 75 prosenttia käyvästä arvosta, lahjaveroa ei määrättäisi.

Lahjaa antaessa tulisi laatia myös lahjakirja; se on vapaamuotoinen asiakirja mutta siitä tulisi käydä ilmi lahjan antaja, lahjan saaja, lahjoituksen kohde sekä omistusoikeuden siirtyminen ja sen ajankohta. Lahjakirjassa omistaja voi pidättää itsellään hallintaoikeuden, pidättämisellä on voi olla sekä aineellisia että verotuksellisia seuraamuksia. Lahjanantaja voi tällä ehdolla määrätä omaisuutta ja esimerkiksi saada itse sen tuoton. Verotuksessa hallintaoikeuden pidättäminen pienentää lahjanarvoa ja näin pienentää lahjaveroa. Velvollisuus suorittaa lahjaveroa alkaa perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 20 §:n mukaan silloin, kun lahja on saatu haltuun. Lahjaveroilmoitus tulee tehdä kolmen kuukauden kuluessa tästä. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 94-95).

Sukupolvenvaihdostilanteissa lahjakirjaan merkitään usein myös, että lahja ei ole ennakoperintöä. Lahjakirjalla voidaan myös määrittää, ettei lahjansaajan aviopuolisolla ole avio-oikeutta lahjakirjalla lahjoitettuun omaisuuteen, sen tuottoon tai sen sijaankaan tulleeeseen omaisuuteen. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 94-95).

5.3 Lahja ja ennakoperintö

Ennakoperintö verotetaan nimestään huolimatta lahjana. Ennakoperintöä koskevien säännösten on tarkoitus saattaa kaikki perilliset samanlaiseen asemaan, riippumatta siitä ovatko he saaneet perintöosuutensa perinnönjättäjän eläessä vai vasta tämän kuoleman jälkeen. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 95).

Ennakoperintö otetaan perintökaaren (PK) 6:7 §:n säännöksen mukaan huomioon perintöä jaettaessa siten, että perintöosien suuruuden määrittämistä varten pesän säästöön lisätään ennen perinnönjakoa ennakoperinnön arvo tai sen niin suuri osa kuin on mahdollista. Ennakoperinnön arviointi on erilainen riippuen siitä onko rintaperillinen vai muuhun perintöluokkaan kuuluva. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 95).

Rintaperillisen osalta laissa on oletama ennakkoperinnöstä; lahja oletetaan aina ennakkoperinnöksi, ellei siitä ole omaisuutta annettaessa toisin määrätty tai olosuhteiden perusteella voida katsoa toisin. Muiden perillisten osalta asia on toisin perin ja lahja katsotaan olevan ennakkoperintöä, jos siitä on näin määrätty tai olosuhteiden perusteella niin voidaan olettaa. Niillä on vaikutusta perintöä jaettaessa, koska ennakkoperintä vähentää perillisen perintöä ja saatu lahja ei. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 95).

Lahjanantajalla on mahdollisuus määrätä, ettei rintaperillisen tai muun perillisen saamaa lahjaa oteta huomioon ennakkoperintönä, kun hänen perintöään aikanaan jaetaan. Tämä mahdollisuus tulee erityisesti ottaa huomioon, kun sukupolvenvaihdos suoritetaan lahjalla tai lahjanluontoisella kaupalla. Näin vältetään siltä, että lahjoittajan kuolema myöhemmin aiheuttaa yritystoiminnan jatkajalle turhia taloudellisia rasitteita ja vaarantaisi siten yrityksen jatkon. Ennakkoperinnöstä tulee lahjakirjassa lausua selvästi ja nimenomaisesti, jotta asiaa ei jouduta myöhemmin tulkitsemaan perintöverotuksessa tai perinnönjaossa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 96).

Perittävä ei voi vähentää lakiosan arvoa esimerkiksi lahjoituksilla tai testamenttimääräyksellä. Perintökaaren (PK) 7:3 §:n mukaan pesän varoihin tulee lisätä ennakkoperinnöt ja muut säännöksen mukaiset lahjat, kuten suosiolahjat. Perinnönjättäjä voi määrätä, että lahjaa ei tule ottaa huomioon ennakkoperintönä. Hän ei voi määrätä, ettei lahjaa voi ottaa huomioon laskettaessa muiden perillisten lakiosuuksia. Laissa ei ole määritelmää siitä, kuinka kauan sitten annettu lahja luetaan vielä suosiolahjaksi mutta käytäntönä on ollut, että kymmenen vuotta ennen perittävän kuolemaa annettu lahja vaatii ainakin selvitystä, mikäli se tulkitaan suosimislahjaksi. Yrityksen sukupolvenvaihdoksen edistäminen tulkitaan usein siten ettei lahjan katsota olevan annettu suosimistarkoituksessa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 96-97).

5.4 Lakimääräinen periminen ja testamentti

On mahdollista, että sukupolvenvaihdos ei tapahdu omistajan elinaikana vaan vasta kuolemantapauksen johdosta. Tällainen tapahtuma voi tulla eteen yllättäen tai sukupolvenvaihdosta on suunniteltu, mutta sitä ei ole kyetty viemään suunnitellusti loppuun. Kuolema on suunnittelematon tilanne eikä sukupolvenvaihdosta voi rakentaa sen varaan missään tilanteessa. Pahimmassa tapauksessa sukulaisten väliset jännitteet voivat aiheuttaa perimystilanteessa sellaisia jännitteitä, että

yritystoiminnan jatkaminen tuottaa hallitsemattomia ongelmia ja koko toiminta voi loppua.

5.4.1 Lakimääräinen periminen

Suomessa perintöjärjestelmä on rakennettu siten, että perittävän varallisuus siirtyy tietyssä lakimääräisessä perintöjärjestyksessä. Perintöjärjestys määräytyy sukulaissuhteen mukaan, saajat luokitellaan perimysryhmiksi eli parenteeleiksi. Tästä syystä on mahdollista, että yrityksen omistajuus siirtyy ”väärään suuntaan”. Yleisesti on tarkoituksena siirtää omistajuutta alemmalle sukupolvelle ja näin edesauttaa toiminnan jatkumista, mutta perimysjärjestyksestä johtuen joissain tapauksissa voi käydä niin, että omistajuus siirtyy esimerkiksi perittävän vanhemmille. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 99-100).

Lakimääräinen perimysjärjestys jakautuu sukulaisuuden mukaan kolmeen parenteeeliin ja näiden lisäksi perijänä voi olla valtio. Perittävä voi tietysin ehdoin poiketa lakimääräisestä saantojärjestyksestä testamentilla. Ensimmäiseen parenteeeliin kuuluvat rintaperilliset eli perittävän lapset ja näiden jälkeläiset. Jos lapsi on kuollut, tulevat lapsen jälkeläiset hänen sijaansa. Jos jossain sukuhaarassa ei ole lapsia, jaetaan tämä osa perinnöstä muille lapsille. Toinen parenteeeli määrittää puolet perinnöstä menevän perittävän vanhemmille, ellei tämä ollut naimisissa eikä häneltä jäänyt rintaperillisiä. Jos perittävällä ei ole ensimmäisen tai toisen parenteeelin perillisiä niin perintö menee kolmannen parenteeelin perillisille. Käytännössä perintöä saavien sukulaisten raja on serkuissa, he eivät enää peri. Jollei aiemmin mainittuja parenteelien mukaisia perijöitä ole eikä omaisuutta ole testamentattu, perijänä on tällöin valtio. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 100-101).

Puolisolla on tietysin ehdoin oikeus perintöön ja oikeus pitää hallinnassaan tiettyä osaa perittävän jäämistöstä. Puoliso perii siinä tapauksessa, jos perittävällä ei ollut lapsia tai muita rintaperillisiä. Tässä tapauksessa tulee muistaa lesken asema, koska hänellä on omat oikeutensa pesän jäämistöön avio-oikeuden nojalla. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 102-103).

5.4.2 Testamentti

Testamentti on testamentintekijän viimeinen tahto ja hän voi muuttaa sitä missä tahansa vaiheessa elossa ollessaan. Perinnönjaossa ja perintöverotuksessa otetaan huomioon vain voimassa oleva testamentti. Testamentilla voidaan ohittaa

lakimääräinen perimysjärjestys ja sillä voidaan määrätä esimerkiksi yritysvarallisuuden jaosta yksilöllisesti. Testamenttaamisoikeutta rajoitetaan lakiosaperillisen hyväksi, joten ihan vapaasti sillä ei voi perintöään ohjata. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 109).

Määräämisvallan perusteella testamentit luokitellaan usein joko omistusoikeustestamentiksi ja käyttö- eli hallintaoikeustestamentiksi. Se, kumpi testamentti on kyseessä vaikuttaa jäämistöoikeuksiin ja verotukseen. Testamentin antaessa omistusoikeuden saaja saa tällöin oikeuden vapaasti määrätä, mitä hän omaisuudella tekee. Mikäli testamentti antaa rajoitetun oikeuden, perinnön saaja saa tällöin yleensä elinikäisen käyttöoikeuden jäämistöön tai sen osaan sekä oikeuden saada omaisuuden tulon ja tuoton. Joku muu henkilö saa tällöin omistusoikeuden. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 109).

Verotuksessa testamentti saatetaan tulkita omistusoikeustestamentiksi, vaikka sitä olisi pesänselvityksessä käsitelty käyttöoikeustestamenttina. Testamenttia tulkitaan korostuneesti sen mukaan, mitä sen tekijä on sitä tehdessään halunnut. Tästä huolimatta tekijän on määrättävä tahdostaan selkeästi, jotta vääriä tulkinnoita vältetään. Testamentissa on tärkeää selkeästi määrätä, saako testamentinsaaja varoihin omistusoikeuden, tällöin vältetään turhat tulkinnan varaan jäävät ongelmat perinnönjaossa sekä verotuksessa. (Immonen, R. & Lindgren, J. 2009, 110-111).

6 VEROTUS

Sukupolvenvaihdos on eräänlainen omistussuhteiden muutos ja lähtökohtaisesti omaisuuden luovutukset on säädetty veronalaisiksi. Tähän on kuitenkin säädetty lukuisia poikkeuksia. Valtio on helpottanut sukupolvenvaihdoksen suorittamista määräämällä erilaisia huojennuksia tulovero-, perintö-, ja lahjaverolakiin. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa kokonaisuudessaan ilman minkäänlaisia huojennuksia normaalina kauppana, perintönä tai lahjana. Huojennukset voidaan myös menettää, jos toimitaan huolimattomasti tai ei noudateta säädettyjä määräaikoja. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 13).

Verosuunnittelulla on keskeinen osa, kun sukupolvenvaihdos halutaan toteuttaa mahdollisimman tehokkaasti. Oli kyseessä sitten yrityksestä luopujan tai jatkajan verotus niin huolellisella suunnittelulla pystytään säästämään huomattavia summia verotuksessa. Tuloverolaki ja perintö- ja lahjaverolaki sisältävät mahdollisuuksia huojennuksiin sekä jatkajan että luopujan osalta, lisäksi kohdeyrityksen verotukseen on mahdollista saada huojennuksia sukupolvenvaihdostilanteessa. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 14).

Vastikkeettomassa sukupolvenvaihdoksessa eli silloin kun omistus siirtyy perintönä tai lahjana, verorasitus kohdistuu pääsääntöisesti luovutuksensaajaan. Vastikkeellisessa luovutuksessa verorasitus kohdistuu enemmän luopujaan, mutta esimerkiksi varainsiirtoveron osalta myös luovutuksensaajaan. (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 15).

6.1 Yrityksen veroseuraamukset

6.1.1 Tulovero

Pääomasijoitukset, jotka yritys saa osakeannilla eivät ole yhtiön veronalaista tuloa (laki elinkeinotulon verottamisesta 6 § 2 kohta). Yrityksen tuloverotukseen ei ole suoraa vaikutusta omistajuuden vaihtumisella, koska tällöin on kyseessä kahden osakkeenomistajan välinen tapahtuma. Sukupolvenvaihdoksella on vaikutusta yrityksen tuloverotukseen, kun se myy omaisuuttaan eli vaihdos suoritetaan liiketoimintakauppana. Tällöin on kyseessä normaali myyntitapahtuma, jolloin luovutushinnat tuloutetaan ja hankintamenot vähennetään myyntivuoden kuluina. (Verohallinto 2011b).

6.1.2 Tappioiden ja yhtiöveron vähennysten menetys

Tavallisesti yrityksen tappiot ja yhtiöveroon kohdistuneet hyvitykset voidaan vähentää kymmenen vuoden kuluessa niiden syntymästä. Oikeus näiden tappioiden ja hyvitysten käyttöön menetetään, jos yli puolet yhtiön osakkeista vaihtaa omistajaa tappiovuoden tai sitä seuraavien aikana. Poikkeuksena tässä on testamentilla tai perintönä siirtyvä omistajuus. Sukupolvenvaihdostilanteessa osapuolet voivat hakea poikkeuslupaa Verohallinnolta: Poikkeusluvalla voidaan säilyttää oikeus näiden tappioiden ja hyvitysten käyttöön. Laki yhtiöveron hyvityksestä on kumottu vuonna 2004 ja tuon jälkeen näitä hyvityksiä ei ole enää kertynyt. (Verohallinto 2011b).

6.1.3 Varainsiirtovero

Varainsiirtoverolaissa on määritelty milloin osakkeiden vaihtaessa omistajaa tulee maksaa varainsiirtoveroa. Apporttina eli muuna kuin rahallisena sijoituksena hankituista osakkeista yhtiö joutuu maksamaan varainsiirtoveroa. Tällöin vero lasketaan luovutetun omaisuuden käyvästä arvosta. (Verohallinto 2011b).

Yrityksen korottaessa osakepääomaa uusien osakkeiden merkintä ei ole varainsiirtoverolaissa määritelty arvopaperin luovutus, joten tällöin ei tarvitse maksaa varainsiirtoveroa. Kyseisessä tilanteessa apportin antajan ei tarvitse maksaa vastikkeena saamistaan uusista osakkeista varainsiirtoveroa. Jos kyseessä on yhtiön hallussa olleet vanhat osakkeet, tällöin varainsiirtovero suoritetaan normaalisti. Varainsiirtovero tulee myös silloin maksettavaksi, kun yhtiö hankkii tai lunastaa omia osakkeitaan vastiketta vastaan tai osakepääomaa alentamalla. (Verohallinto 2011b).

Liiketoiminnan luovutuksella tapahtuva sukupolvenvaihdos aiheuttaa myös kiinteistöjen ja mahdollisten arvopapereiden osalta varainsiirtoveron täytäntöönpanon. Kiinteistön luovutuksessa vero on 4 prosenttia ja arvopapereiden kohdalla 1,6 prosenttia. Varainsiirtoveroa ei tarvitse maksaa, kun omistus siirtyy täysin vastikkeetta eli lahjana, perintönä, testamenttina tai yhteisomistajuuden purkamisena. Tällöinkin osittainen vastikkeellisuus aiheuttaa varainsiirtoveron syntymisen. (Verohallinto 2011b).

6.1.4 Arvonlisäverotus

Arvonlisäverolaki ei sisällä erityisiä säädöksiä sukupolvenvaihdokselle. Arvonlisäverolain (AVL) 1 §:n mukaan veroa maksetaan, kun myydään tavaroita tai palveluita. Joten kun sukupolvenvaihdos toteutetaan liiketoiminnan luovutuksena, voi se aiheuttaa arvonlisäveron suoritusvelvollisuuden. Arvonlisäverolain (AVL) 19a §:n mukaan myyntiä ei kuitenkaan pidetä, jos jatkaja käyttää hankkimiaan tavaroita ja palveluita vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Tällaisessa tapauksessa luovutuksensaajalla ei ole oikeutta vähentää hankkimiaan tavaroita tai palveluita eikä luovuttaja suorita veroa. (Verohallinto 2011b).

Jatkajan on tehtävä luopujalle selvitys siitä, että hän käyttää saatua omaisuutta vähennykseen oikeuttavaan käyttöön. Jatkajaa pidetään luopujan seuraajana ja hänelle siirtyy kaikki luovuttajan arvonlisäveroon liittyvät velvollisuudet ja oikeudet, niiltä osin kuin ne koskevat siirtyneitä tavaroita ja palveluita. (Verohallinto 2011b).

6.2 Luopujan verorasitteet

Osakkeista luopujan eli myyjän kohdalla verotus keskittyy pääasiassa luovutusvoitosta perittävään veroon. Luovutusvoitto on pääomatuloa, jota verotetaan 28 prosentin verokannan mukaan (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 27.) Sukupolvenvaihdos on määritelty tuloverolaissa tietyin ehdoin sellaiseksi tapahtumaksi, että siinä tilanteessa, kun kaikki ehdot täyttyvät niin osakkeista saatu luovutusvoitto on täysin verovapaata.

Varainsiirtovero kohdistuu jatkajaan paitsi poikkeustapauksessa myyjään tai molempiin. Jos osakkeet saava osapuoli eli tässä tapauksessa jatkaja on rajoitetusti verovelvollinen, tällöin myyjä on käytännössä vastuussa kaupan varainsiirtoveron suorittamisesta (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 105.) Toinen poikkeustapaus on, kun omistusoikeus siirtyy rahan sijaan varainsiirtoverolain alaisella omaisuuden vaihdolla. Tällöin kummastakin luovutuksesta on suoritettava varainsiirtovero vastikkeen käyvästä arvosta. (Verohallinto, 2010).

6.2.1 Luovutusvoiton verotus

Ennen kuin luovutusvoittoa voidaan verottaa, täytyy laskea, kuinka paljon luovutusvoittoa on tullut. Tuloverolain 46 §:n mukaan luovutusvoitosta vähennetään omaisuudesta poistamattoman hankintamenon ja voitoista aiheutuneiden menojen

yhteismäärä. Hankintameno-olettaman mukaan luovutushinnasta vähennetään aina vähintään 20 prosenttia ja jos omaisuus on ollut luovuttajan omistuksessa vähintään 10 vuotta, tällöin voidaan vähentää 40 prosenttia. Hankintameno-olettamaa käytetään silloin, kun todelliset hankintamenot ja myyntikulut ovat pienemmät kuin hankintameno-olettama. (Verohallinto 2011b).

Jos omaisuus on luovutettu käypää arvoa alemmalla hinnalla eli perintöverolaissa määritellyn lahjanluonteisen kaupan mukaan, niin tällöin luovutus jaetaan maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteessa vastikkeelliseen ja vastikkeettomaan osaan tuloverilain (TVL) 47.5§. (Verohallinto, 2011b).

Tuloverolain 110.2§ mukaan luovutusvoitto on sen vuoden tuloa kokonaisuudessaan, jolloin sitovan lopullisen kauppakirjan allekirjoitus on tehty. Luovutusvoitto on kokonaisuudessaan sen vuoden tuloa, vaikka kauppasummaa ei kokonaisuudessaan tuolloin maksettaisi. Jos sopimuksessa sovittu saaminen käy myöhemmin arvottomaksi, voi verotettava hakea muutosta verotukseen määrättyjen säädösaikojen puitteissa. (Verohallinto, 2011b).

6.2.2 Verovapaa osakkeiden luovutus sukupolvenvaihdoksessa

Tuloverolain 48.1 §:n mukaan luovutusvoitto on verovapaata sukupolvenvaihdoksessa, kun kaikki seuraavat kolme ehtoa täyttyvät:

- 1) Verovelvollinen luovuttaa sellaisen yhteisön osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistukseen kyseisessä yhtiössä.
- 2) Saajana on luovuttajan lapsi, lapsen rintaperillinen, luovuttajan sisar, veli, sisarpuoli tai velipuoli. Verovapaus koskee myös edellä mainitun saajan puolisoa, jos saajana ovat molemmat yhdessä.
- 3) Omaisuus on ollut yli 10 vuotta hänen tai hänen sekä sellaisen henkilön omistuksessa jolta hän on saanut sen vastikkeetta.

Jos yksikin edellä mainituista kohdista ei täyty, on luovutus veronalaista tuloa. Jos osakkeet luovutetaan edelleen seuraavien viiden vuoden kuluessa, lankeaa huojaennettu vero luovutuksensaajan maksettavaksi. (Verohallinto, 2011b).

6.3 Jatkajan verorasitteet

Verosuunnittelu ja sen aloittaminen riittävän varhain on tärkeää sukupolvenvaihdosta suoritettaessa. Yritystoiminnan jatkajalle lankeavat suurimmat verorasitteet ja niiden minimoiminen on usein kaikkien etu. Tuloveroa kertyy jatkajalle mahdollisen luovutusvoiton muodossa, jos hän joskus tulevaisuudessa luopuu osakkeistaan ja saa osakkeistaan voittoa. Verosuunnittelussa tulee tutkia, kuinka lahja- ja perintövero määräytyy ja millaisia huojennuksia näihin on mahdollista saada. Osakeyhtiön osake kuuluu varainsiirtoverolain tarkoittaman arvopaperikäsitteen piiriin ja vastikkeellisessa omaisuuden vaihdossa siitä peritään myös useimmissa tapauksissa varainsiirtovero. (Verohallinto, 2011b).

6.3.1 Tulovero

Osakkeiden hankintamenolla on merkitystä aikanaan, kun osakkeita luovutetaan edelleen. Tällöin hankintamenoksi lasketaan osakkeista maksettu kauppahinta lisättynä varainsiirtoverolla. Jos osakkeista suoritettu vero on enintään $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta, katsotaan käyvän arvon ja maksetun hinnan välinen erotus lahjaksi. Tällöin hankintameno on maksetun kauppahinnan lisäksi lahjaverotuksessa käytetyn arvon ja maksetun kauppahinnan erotus. (Verohallinto, 2011b).

Tuloverolain 48.5 §:n mukaan luovutusvoiton sukupolvenvaihdoshuojennus menetetään, jos yrityksen jatkaja luovuttaa samaa omaisuutta eteenpäin ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan. Viiden vuoden määräaika lasketaan pääsääntöisesti ostokauppakirjan tekemisestä myyntikauppakirjan tekemiseen. Jos viiden vuoden määräaikaisuus ei täyty ja edellä mainittu huojennus menetetään, veroseuraamukset eivät koske huojennuksen saajaa vaan kohdistuvat jatkoluovuttajan luovutusvoittoon. Lain mukaan jatkoluovutuksen voittoa laskettaessa aiemmin huojennetut voitot vähennetään jatkoluovuttajan hankintamenosta. Kyseinen vähennys tehdään myös hankintameno-olettamasta. (Verohallinto, 2011b).

Jatkoluovutuksena pidetään myös osakkeiden luovuttamista omalle osakeyhtiölle tai yhtiön purkamista. Omaisuuden lahjoittamista ei yleensä pidetä huojennuksen menettämisen aiheuttamana jatkoluovutuksena. Huojennus voidaan myös menettää vain osasta osakkeista, esimerkiksi jos puolet osakkeista jatkoluovutetaan viiden vuoden sisällä, tällöin suhteutetaan maksamatta jääneet luovutusvoitot näiden hankintamenoon. (Verohallinto, 2011b).

6.3.2 Lahja- ja perintövero

Ostajan on pääsääntöisesti suoritettava lahjaveroa, mikäli kauppahinta on enintään $\frac{3}{4}$ osakkeiden käyvästä arvosta. Käypänä arvona pidetään osakkeiden sellaista luovutushintaa, joka on kahden toisistaan riippumattoman osapuolen välillä. Osakkeiden käypää arvoa määritettäessä niiden arvosta vähennetään luovuttajan pidättämä tuotto-oikeudenarvo. Mikäli osingonjako on ollut tasaista, voidaan tuotto-oikeuden vuotuisarvo laskea kolmen viimeisen vuoden toteutuneiden osinkojen perusteella. Jos osingonjako on heilahdellut merkittävästi, voidaan käyttää viiden vuoden tarkastelujaksoa. Luopuja voi myös pitää itsellään elinikäisen tuotto-oikeuden, tällöin käytetään perintöverolaissa määriteltyjä kertoimia. Osakkeisiin pidätetty tuotto- tai muu oikeus otetaan huomioon vain, mikäli siitä on maininta kaupp- tai muussa luovutuskirjassa. (Verohallinto, 2011b).

Vaiheittain toteutettavaan sukupolvenvaihdokseen voidaan soveltaa perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 20.2 §:n mukaista säädöstä, jonka mukaan viimeksi saadun lahjan arvoon lisätään kolmen vuoden lahjat samalta saajalta. Tässä tulee huomioida, että tätä ei käytetä arvioitaessa täyttykö jo aiemmin mainittu kymmenen prosentin omistus yrityksessä ja näin perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 57§:n mukainen huojennus olisi voimassa. Jokainen lahja katsotaan tuon huojennuksen kohdalta erillisenä toimenä. (Verohallinto, 2011b).

Lahjaveroa voidaan kuitenkin huojentaa perintö- ja lahjaverolain 55 §:n mukaisesti. Huojennuksen määrä riippuu siitä mitkä laissa määritellyt säädökset täyttyvät. (Verohallinto, 2011b).

Osittaisen huojennukset edellytykset ovat:

- 1) veronalaiseen saantoon sisältyy yritys tai sen osa, ja
- 2) luovutuksen saaja jatkaa toimintaa lahjaksi saadussa yrityksessä, ja
- 3) huojennettava määrä on yli 850 euroa.

Täyden huojennuksen saaminen lahjaveroon edellyttää:

- 1) luovutuksen kohteena on yritys tai sen osa, ja
- 2) luovutuksensaaja jatkaa toimintaa saamassaan yrityksessä ja,
- 3) luovutuksensaaja maksaa vastiketta yli 50 prosenttia osakkeiden käyvästä arvosta.

Perintö- ja lahjaverossa ei erikseen määritellä ”yritys” käsitettä, mutta pääsääntöisesti sen tulee harjoittaa sellaista liiketoimintaa, josta se maksaa veroa elinkeinotulolain mukaisesti. Jotta huojennuksen edellytykset täyttyvät, jatkajan tulee henkilökohtaisesti osallistua yrityksen liiketoimintaan. Esimerkiksi toimiminen hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana on sellainen tehtävä, josta ei tarvitse erikseen toimittaa selvitystä ja hänen voidaan todeta jatkavan toimintaa vaadittavalla tavalla. (Verohallinto, 2011b).

Perintöveroa voidaan huojentaa myös perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 55 §:n mukaisesti. Täysi huojennus koskee vain vastikkeellisia luovutuksia, joten tästä syystä perintöveroa voidaan huojentaa vain osittain.

6.3.3 Varainsiirtovero

Vastikkeellisessa arvopaperin luovutuksessa on luovutuksensaajan suoritettava varainsiirtoveroa 1,6 prosenttia kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta. Veroa suoritetaan vain vastikkeellisesti tapahtuneesta omistajanmuutoksesta, joten esimerkiksi lahjanluontoisessa kaupassa siitä osasta mikä on saatu lahjaksi, ei tarvitse suorittaa varainsiirtoveroa. (Verohallinto, 2011b).

Osakkeiden myyjä suorittaa varainsiirtoveron, jos luovutuksensaaja on rajoitetusti verovelvollinen Suomessa. Varainsiirtovero lisätään hankintamenoon, kun jatkaja tulevaisuudessa luovuttaa osakkeet eteenpäin. (Verohallinto, 2011b).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomessa on lähivuosina odotettavissa suuri määrä yritysten omistaja- tai sukupolvenvaihdoksia. Suuret ikäluokat lähestyvät eläkeikää ja yrityksille täytyy löytää jatkajia. Sukupolvenvaihdosten toteutumisilla on suuri yhteiskunnallinen merkitys. (Yritys-Suomi).

Kuten jo aiemmin mainitsin, niin sukupolvenvaihdos on kokonaisvaltainen prosessi, jolla on vaikutuksia huomattavasti useampaan tahoon kuin vain uuteen ja vanhaan omistajaan. Varsinkin jos vaihdos tapahtuu perheyrietyksessä siten, että nuorempi sukupolvi jatkaa, niin vaikutus voi ulottua isovanhemmista jopa lapsenlapsenlapsiin saakka. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon erityisesti se, että luopujan toimeentulo on turvattu, mutta omasta mielestäni vielä tärkeämpää on tarkastella jatkajan tilannetta. Vaihdosprosessi tulisi hoitaa rakentavasti keskustellen ja asettaa tavoitteeksi toimiva ratkaisu kaikkien kannalta.

7.1 Sukupolvenvaihdoksen ensimmäinen vaihe

Kun yrityksestä luopuva yrittäjä ryhtyy suunnittelemaan omistajanvaihdosta tulee ensimmäiseksi tarkastella sitä, onko jatkaja samasta perheestä vai täysin ulkopuolinen henkilö. Tämä antaa pohjan koko prosessille, koska tällöin yrityksen arvonmääritykset voivat poiketa huomattavasti toisistaan. Ulkopuoliselta ostajalta usein halutaan mahdollisimman paljon rahaa yrityksestä ja mahdollisesta luovutusvoitosta joudutaan maksamaan verot aivan normaalisti. Mutta jos jatkaja on samaa perhettä, niin tilanne usein muuttuu täysin päinvastaiseksi. Tällöin on todennäköistä, että yrityksen arvonmääritys halutaan muodostaa sellaiseksi, että se on mahdollisimman edullinen niin luopujalle kuin jatkajallekin.

Koska tässä tapauksessa on tarkastelun kohteena sukupolvenvaihdos perheen kesken, niin jätän pois kommentoinnin mahdollisen ulkopuolisen ostajan kohdalta pois. Tässä kyseisessä tapauksessa arvonmääritys tehtäneen verottajan ohjeiden mukaisesti. Tavoitteena on mahdollisimman suuret verohyödyt kaikille osapuolille ja tätä varten tulee harjoittaa verosuunnittelua. Verosuunnittelu kannattaa aloittaa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun on päätetty, että yritys tulee vaihtamaan omistajaa seuraavien 5-10 vuoden kuluessa. Lyhyemmälläkin varoajalla toimenpiteet onnistuvat, mutta mitä aiemmin aloitetaan sitä perusteellisemmin ehditään tutkimaan ja analysoimaan kaikki mahdolliset vaihtoehdot.

Ensimmäinen vaihe on saatettu silloin loppuun, kun on saatu selville, kuka jatkaa yritystoimintaa ja on aloitettu toimenpiteet verosuunnittelua varten. Yrityksen arvonmäärittely on yhteydessä toiseen vaiheeseen, jolloin täytyy suunnitella, millä tavoin yrityksen omistajanvaihdos toteutetaan.

7.2 Sukupolvenvaihdon toinen vaihe

Se, millä tavalla sukupolvenvaihdos toteutetaan, vaikuttaa kaikkein eniten siihen, kuinka paljon luopuja saa korvausta ja kuinka paljon jatkaja tarvitsee rahoitusta. Käytän esimerkkinä yritystä, jonka markkina-arvo on 1 000 000 euroa ja yhteenlaskettu vertailuarvo 400 000 euroa. Luovuttaja on omistanut osakkeet yli 10 vuotta ja hankintahinta on ollut alhainen. Taulukossa 1 on käsitelty eri sukupolvenvaihdostavat ja niiden vaatimat rahoitustarpeet.

Luovutustapa	Kauppatayteen hintaan	Kauppahinta yli 3/4	Lahja	Perintö	TVL 48.1 § 3 kohdan huojenus	PerVL 55.1 § osittainen huojenus	PerVL 55.5§ kokonaishuojenus
Milloin	Normaali kauppa	Lahjavero halutaan minimoida	Luovuttaja ei tarvitse rahaa	Luovutus on mahdollista siirtää tulevaisuuteen	Luovuttaja haluaa jonkinlaisen korvauksen	Luovuttaja ei halua korvausta	Luovuttaja haluaa jonkinlaisen korvauksen
Kauppahinta % käyvästä arvosta	100 %	76 - 100 %	0 %	0 %	0 - 100 %	0 - 50 %	51 - 100 %
Kauppahinta esimerkiksi	1 000 000	760 000	0	0	1 000 000	0	510 000
Luovuttajan verokustannus	168 000	127 810	0	0	0	0	85 680
Luovutuksensaajan verokustannus	0	0	127 810	125 700	0	18 610	0
Varainsiirtoverokustannus	16 000	12 130	0	0	16 000	0	8 160
Kokonaisverorasitus	184 000	139 840	127 810	125 700	16 000	18 610	93 840
Luovutuksensaajan rahoituksen tarve	1 016 000	772 160	127 810	125 700	1 016 000	18 610	518 160
Omistus aikarajoitus	-	-	-	-	5 vuotta luovutuksesta	5 vuotta aktiivinen toiminnan harjoittaminen	

Taulukko 1. Rahoitusvaatimukset (Juusela, J. & Tuominen, S. 2010, 24.)

Joskus yrityksestä luopuja ei halua ollenkaan korvausta omistajanvaihdon yhteydessä. Tällainen tilanne voi tulla eteen, kun omistajalle on kertynyt jo huomattava ominaisuus ja hänelle riittää tieto siitä, että yritys on saanut motivoituneen jatkajan ja liiketoiminta jatkuu. Jos näin on, niin yritys voidaan luovuttaa kokonaan lahjana uudelle omistajalle. Kyseisessä tilanteessa rahoitustarve on vain lahjaveron määrä, ja muita kustannuksia vaihdoksesta ei synny. Myös perintönä siirtyvän omaisuuden rahoitustarve on samaa suuruusluokkaa, kokonaiskustannukset koostuvat vain perintöverosta.

Perheen kesken sukupolvenvaihdos voidaan myös toteuttaa aivan normaalina kauppana, tällöin luopuja joutuu maksamaan osakkeista saamistaan voitosta veron ja jatkajalle tulee maksettavaksi kauppahinta sekä varainsiirtovero. Jos kauppahinta on yli $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta, niin edellä mainitut verot hieman pienenevät ja kokonaisrahoituksen tarve myös pienenee. Tällöin kyseessä on ollut alihintainen luovutus, jossa on noudatettu $\frac{3}{4}$ -sääntöä jolla vältetään lahjaverolta, jota syntyisi jos kauppahinta olisi $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta tai vähemmän.

Luopujan halutessa jonkinlaisen korvauksen, on tuloverolain (TVL) 48.1 §:n kolmen kohdan huojennus varteenotettava vaihtoehto. Jos nuo aiemmin jo mainitut kolme kohtaa täyttyvät, niin osapuolet voivat sopia kauppasumman keskenään eikä luopujalle tule minkäänlaisia veroseuraamuksia. Jatkajalle syntyy varainsiirtoverosta sekä sovitusta kauppasummasta rahoitustarvetta, hän ei saa jatkoluovuttaa osakkeitaan seuraavien viiden vuoden kuluessa tai muutoin hän joutuu maksamaan huojennetun luovutuksensaajan veron.

Perintö- ja lahjaverolain (PerVL) 55.1 § antaa myös mahdollisuuden huojennukseen mikäli luovuttaja ei halua korvausta. Tällöin jatkaja selviää kaikkein pienimmällä rahoitustarpeella. Hänelle tulee maksettavakseen vain osittain huojennettu perintövero. Kyseisessä tilanteessa hänen tulee toimia yrityksen toimitusjohtajana tai hallituksen varsinaisena jäsenenä seuraavat viisi vuotta. Mikäli näin ei toimita, huojennettu vero tulee jatkajan maksettavaksi 20 prosentin korolla.

Mikäli luopuja haluaa korvauksena 51 prosenttia yrityksen käyvästä arvosta, niin tällöin jatkajan ei tarvitse maksaa perintöveroa, mutta hänelle tulee varainsiirtovero sekä kauppahinta maksettavakseen. Luopujalle syntyy tällöin veroseuraamuksia aivan kuin normaalissa kaupassa, riippuen kauppahinnasta. Tässä tapauksessa jatkajan tulee toimia myös seuraavat viisi vuotta joko toimitusjohtajana tai hallituksen varsinaisena jäsenenä.

7.3 Sukupolvenvaihdon kolmas vaihe

Sukupolvenvaihdosprosessi ei pääty omistajanvaihdokseen, tämän jälkeen luopuja on saanut halutessaan korvauksen mahdollisesta elämäntyöstään mutta jatkajalla on vielä paljon työtä edessä. Jos tällaista prosessia käsittelee samalla tavalla kuin esimerkiksi autokauppaa, niin hyvin todennäköistä on, että kaikki sukulaisuhteet katkaistaan ja ajaudutaan jopa pahoihin riitoihin. Osapuolten täytyy pystyä keskustelemaan yhdessä asioista ja pyrkiä löytämään sellaiset vaihtoehdot omistajanvaihdokselle, joilla turvataan kaikkien osapuolten hyvinvointi.

Luopuvan yrittäjän tuki voi olla usein elinehtona sille, että yritystoiminta jatkuu ja kehittyy. Tämän takia harvoin sukupolvenvaihdos tapahtuu siten ettei jatkalla ole ollenkaan kokemusta kyseisessä yrityksessä toimimisesta. Hän on voinut olla siellä aiemmin erilaisissa pätkätöissä tai varsinaisena työntekijänä, ja näin on oppinut yrityskulttuurin. Ajan kanssa luopujan mukanaolo pienenee ja uusi yrittäjä on kehittänyt itselleen oman toimintamallinsa. Toisaalta on myös mahdollista, että luopuja haluaa vain eroon yrityksestä eikä halua osallistua toimintaan mitenkään. Tällöin on tärkeää käydä vanhat sopimukset ja tavat läpi, jotta vältetään ongelmilta muiden osapuolten kanssa.

8 Pohdinta

Tekisin kaksi asiaa toisin, jos nyt aloittaisin tekemään tätä opinnäytetyötä. Ensimmäiseksi rajaisin työn huomattavasti tarkemmin. Nyt oli tarkoituksena tehdä raportti, jossa käydään läpi sukupolvenvaihdestavat ja lähes kaikki siihen liittyvä. Raportin tarkoituksena on tuoda yrityksen nykyisille omistajille tietoon mitä kaikkea omistajanvaihdokseen sisältyy. Tällä tavalla tehtynä jokainen kohta on käyty hyvin lyhyesti läpi ja osa keinoista on saatettu sivuta kokonaan. Alussa olisi ehkä pitänyt sopia tietylainen skenaario, jonka perusteella olisi suoritettu sukupolvenvaihdos ja siihen liittyvät laskelmat. Toisaalta tästä voisi nyt tehdä toisen opinnäytetyön, jossa käytäisiin vain jokin yksittäinen sukupolvenvaihdostapa läpi ja siihen liitettäisiin laskelmat.

Asettaisin itselleni tarkan päivämäärän, jolloin raportti olisi valmis tai ainakin jonkinlaisia tarkistuskohtia, jolloin kävisin läpi mitä olen saanut aikaiseksi. Nyt tämän tekeminen venyi, ja työtä tuli tehdä pienissä pätkissä. Ehkä koulu voisi järjestää keskelle opinnäytetyöprosessia jonkinlaisen väliseminaarin, jossa käytäisiin läpi sitä, missä vaiheessa kullakin työ on. Nämä ovat henkilökohtaisia ominaisuuksia, jotka kaikilla ovat hieman erilaisia.

Työni on omasta mielestäni onnistunut. Työn tuloksena syntyi tämä raportti, jossa käydään lyhyesti vaiheittain läpi sukupolvenvaihdokseen liittyvät prosessit. Vaikeaa työssä oli se, kun täytyi kirjoittaa hyvin laaja-alaisesti kaikesta, eikä voinut keskittyä vain yhteen asiaan, josta olisi kirjoittanut tarkemmin. Toisaalta tarkoituksena oli koota katsaus useaan vaihtoehtoon, joista voidaan valita yksi, johon keskitytään tulevaisuudessa enemmän.

Saavutin työlle asettamani tavoitteet. Työn tuloksena syntyi tämä raportti ja valmistuminen tradenomiksi. Tulevaisuudessa toivon pääseväni hyödyntämään tässä työssä läpikäytyjä asioita ja soveltamaan oppimaani työelämässä.

LÄHTEET

Immonen, R. & Lindgren, J. 2009.-*Onnistunut Sukupolvenvaihdos*, Helsinki, Talentum Media Oy

Itä-Savo, 1989. *Yrittäjän ei tarvitse hävetä*. Itä-Savo 15.10.1989

Juusela, J. & Tuominen, S. 2010. *Sukupolvenvaihdon verotus*, Juva, WSOYpro Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus 2003. *Ote kaupparekisteristä*, Patentti- ja rekisterihallitus.

Perintö- ja lahjaverolaki L 1940/378 Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 16.4.2013] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>

Sotka, J 2011. *Osakekauppa vai liiketoimintakauppa* [verkkojulkaisu] Lakiasiaintoimisto Jari Sotka [viitattu 7.11.2012] Saatavissa: <http://www.jarisotka.fi/node/22/%29>

Suomen Yrittäjät, 2010. *Arvonmääritys*, [verkkojulkaisu] Suomen Yrittäjät [viitattu 10.9.2012] Saatavissa: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/minustakoyrittaja/omistajan-ja-sukupolvenvaihdos/arvonmaaritys>

Suomen Yrittäjät 2011. *Osakeyhtiö* [Verkkojulkaisu] Suomen yrittäjät [viitattu 7.11.2012] Saatavissa: http://www.yrittajat.fi/fi-FI/yritystoiminnanabc/yritysmuodot_ja_liiketoiminta/osakeyhtio/

Tilastokeskus 2008. *Toimialaluokitus TOL 2008* [verkkojulkaisu] Tilastokeskus [viitattu 8.1.2013] Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/kasikirja.pdf>

Tilinpäätös 2011. Muovi Team S & H Kontinen Oy.

Tuloverolaki L 1992/1535. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 16.4.2013] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>

Toimiala Online 2011. *Toimiala Online tilastot ja tilastografiikat* [verkkohakemisto] Työ- ja elinkeinoministeriö [viitattu 8.1.2013] Saatavissa: <http://www2.toimialaonline.fi/>

Verohallinto, 2010. *Varainsiirtoverotuksen yhtenäistämisohje* [verkkojulkaisu] Verohallinto [viitattu 7.5.2013] Saatavissa: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Varainsiirtoverotus/Varainsiirtoverotuksen_yhtenaistamisohje%2812332%29

Verohallinto 2011a. *Varojen arvostamista perintö- ja lahjaverotuksessa koskevan Verohallinnon ohjeen päivittäminen 22.11.2011* [verkkojulkaisu] Verohallinto [viitattu 17.10.2012] Saatavissa: <http://www.vero.fi/download/noname/%7B365BA781-B9EF-4AE2-8CD0-DCA8EFE80A4F%7D/6922>

Verohallinto 2011b. *Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa*, [verkkojulkaisu] Verohallinto [viitattu 16.4.2013] Saatavissa: http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotusessa%2817330%29#Osakeyhtinomien4

Vilkkumaa M, 2010. *Yrityksen menestyksen mittarit*, Helsinki, Yrityskirjat Oy.

Yritys-Suomi. *Yrityksen ostaminen*, [verkkojulkaisu] Yritys-Suomi [viitattu 7.5.2013]
Saatavissa:
http://www.yrityssuomi.fi/web/guest/aihe?pp=polku_Kehittyminen&ppa=palp_Yritystoinninan_laajentaminen&aihe=1000043

